

ارزیابی وضعیت کارآفرینی ایران بر اساس گزارشات دیده بان جهانی کارآفرینی و موسسه جهانی کارآفرینی و توسعه طی چهار سال اخیر

مینو سادات ظهیرالدینی^{۱*}

محمد حسن زاده^۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۵/۲۸ تاریخ چاپ: ۱۳۹۹/۰۶/۰۴

چکیده

مقاله حاضر به مرور گزارشات کارآفرینی جهانی انجام شده توسط موسسه جهانی کارآفرینی و توسعه (GEDI) و دیده بان جهانی کارآفرینی (GEM) در بخش مربوط به ایران طی ۴ سال اخیر می پردازد و ضمن معرفی مبنای سنجش هر یک از این موسسات، با ارائه تعاریفی از شاخصهای موثر در سنجش، نمودارهای مربوط به ایران در هر گزارش را طی ۴ سال متوالی اخیر مورد ارزیابی قرار می دهد. در این اثنا؛ شکل گیری و نقش اکوسیستم کارآفرینانه در تداوم کارآفرینی مطرح می شود. در آخر، با مقایسه گزارشهای هر دو موسسه، تحلیلی کلی از وضعیت کارآفرینانه ایران ارائه می گردد و همچنین راهکارهایی برای اصلاح وضعیت در برخی شاخصها پیشنهاد می شود.

کلمات کلیدی

موسسه جهانی کارآفرینی و توسعه (GEDI)، دیده بان جهانی کارآفرینی (GEM)، وضعیت کارآفرینی ایران، نمودار کارآفرینی ایران، شاخص های سنجش کارآفرینی

۱. کارشناس ارشد کارآفرینی دانشگاه تهران، تهران، ایران (mzahiroddini@gmail.com)

۲. کارشناس ارشد کارآفرینی دانشگاه تهران، تهران، ایران

مقدمه

بسیاری از پژوهشگران علوم اقتصاد، مدیریت و کارآفرینی عامل توسعه اقتصادی را کارآفرینی معرفی می‌کنند و آن را شرط لازم برای توسعه اقتصادی می‌دانند (Shane and Venkataraman, 2000). اندازه‌گیری کارآفرینی کار ساده‌ای نیست، زیرا یک مفهوم پیچیده است که یک وضعیت یا اقدام فرد را تعریف می‌کند که با مشارکت عوامل بسیاری مرتبط است و بخصوص با اقتصاد ارتباط دارد. برای اندازه‌گیری هر شاخصی، موضوع داده‌ها بسیار مهم است، زیرا در واقع ماده اولیه فرایند اندازه‌گیری است (Cusi and Bernal, 2020). به همین دلیل است که با توجه به در دسترس بودن داده‌های رسمی دیده بان جهانی کارآفرینی، انجمن جهانی اقتصاد و موسسه جهانی کارآفرینی و توسعه که اطلاعات مربوط به کارآفرینی را در جهان به شیوه‌ای استاندارد جمع‌آوری می‌کند و از روایی لازم برخوردار است، می‌توان بررسی‌هایی به عمل آورد تا با استفاده از مجموع داده‌های بانک‌های اطلاعاتی به تحلیل و نتیجه‌گیری پرداخت. به صورتیکه ارزیابی‌نهایی حاصل ارزیابی شاخص‌ها و نمودارهای جدید، نتایج ارزیابی‌های سالهای قبل و مجموعه‌ای از اندازه‌گیری‌های بدست آمده از منابع دیگر باشد، بدین ترتیب پایایی نتایج با در نظر گرفتن نتایج مربوط به چند سال، از اعتبار لازم برخوردار است. همچنین می‌توان با استفاده از این اطلاعات به مقایسه آمار دو کشور جداگانه پرداخت زیرا هنگامی که نوسانات و نرخ تعریف شده به یک شیوه استاندارد از منبع یکسانی و در طول زمان با همون شیوه اندازه‌گیری شوند، مقایسه این آمارها از روایی و پایایی لازم برخوردار است.

طبق تعریف شین و ونکاتارامن^۱ (۲۰۰۰) کارآفرینی فعالیتی است شامل، کشف، ارزیابی و بهره‌برداری از فرصت‌ها به منظور معرفی کالا و خدمات جدید، روش‌های سازماندهی، بازارها، فرآیندها و مواد خام جدید از طریق سازماندهی بدیع است که قبلاً وجود نداشته است (Shane and Venkataraman, 2000). سنجش کارآفرینی در یک منطقه یا کشور از طریق شاخصهای متفاوتی انجام می‌شود. به عنوان مثال تعداد استارت‌آپ‌های شکل گرفته، میزان محصولات و یا خدمات جدید ارائه شده، حتی نرخ اشتغال ایجاد شده و یا رشد اقتصادی پویا همه می‌توانند از نتایج رشد کارآفرینی محسوب شوند. هرچند در بسیاری از سنجش‌هایی که اخیراً انجام شده است از رویکرد اکوسیستم کارآفرینانه استفاده می‌شود. اکوسیستم یک سیستم طبیعی شامل مجموعه‌ای از موجودات زنده است که در یک ناحیه مشخص با همه‌ی عوامل و اجزای فیزیکی غیرزنده‌ی محیط در تعامل هستند و در ارتباط با یکدیگر یک سیستم را خلق می‌کنند؛ بنابراین چارچوب مفهومی اکوسیستم کارآفرینانه شامل افراد و مجموعه عواملی در محیط است که افراد را ترغیب به کارآفرینی می‌نماید. استام^۲ (۲۰۱۵) به این نکته اشاره می‌کند که هرچند چرخه اکوسیستم کارآفرینی با کارآفرینان آغاز می‌شود و تاکید آن بر بستر تولید کارآفرینی است؛ اما صرفاً خروجی کارآفرینی مطرح نیست بلکه کارآفرینان علاوه بر نقش کارآفرینی در فرایند خلق این اکوسیستم نیز نقش دارند و بنوعی حفظ سلامت اکوسیستم کارآفرینی برعهده آنهاست (Stam, 2015). شاخص‌های متفاوتی توسط پژوهشگران برای اکوسیستم کارآفرینی معرفی شده

¹ Shane and Venkataraman

² Stam

است. سورش و رامراج^۳ (۲۰۱۲) فاکتورهای اصلی اکوسیستم کارآفرینی را در قالب ۸ گروه پشتیبانی اخلاقی، پشتیبانی مالی، پشتیبانی فناوری، پشتیبانی بازار، پشتیبانی اجتماعی، پشتیبانی شبکه، پشتیبانی دولت و پشتیبانی محیطی دسته بندی نمودند (Suresh and Ramraj 2012). اسپیکل^۴ (۲۰۱۷) نیز ۱۱ زیر شاخص را در سه گروه فرهنگی (شامل نگرش فرهنگی و تاریخچه کارآفرینی)، اجتماعی (شامل شبکه ها، سرمایه مالی، رهبر ها، روابط و استعدادها) و منابع ملموس (شامل دانشگاه ها، خدمات و امکانات پشتیبانی، سیاست، دولت و بازارهای آزاد) دسته بندی نموده است (Spigel 2017). استام (۲۰۱۵) در پژوهش خود درخصوص لزوم شکل گیری رویکرد اکوسیستم کارآفرینانه به این موضوع اشاره می کند که در حال حاضر سیاستهای منطقه ای کارآفرینی از افزایش تعداد کارآفرینی به سمت افزایش کیفیت کارآفرینی در حال تغییر است. این بدان معنی است که اقدامات آتی، تبدیل سیاستهای کارآفرینی به اقتصاد کارآفرینی خواهد بود (Stam 2015)؛ بنابراین موسسه جهانی کارآفرینی و توسعه با رویکرد ایجاد و حفظ اکوسیستم کارآفرینی در هر کشور هر سال به جمع آوری داده های موثر بر شکل گیری اکوسیستم و حفظ می پردازد (Cusi and Bernal 2020). در این پژوهش، با در نظر داشتن اینکه گزارشات منتشر شده سالانه از دیده بان جهانی کارآفرینی و موسسه جهانی کارآفرینی با تکمیل و همپوشانی یکدیگر بتوانند تصویر بهتری از وضعیت کلی تعداد کارآفرینی و همچنین کیفیت آن را نمایش دهند، ابتدا به نمایش وضعیت کارآفرینی ایران در گزارش هر یک طی ۴ سال اخیر و همچنین اساس تعریف شاخصهای مرتبط، پرداخته می شود، سپس هر گزارش بطور مجزا بررسی و در نهایت موارد برجسته مشترک در هر دو نوع گزارش مورد قیاس و تحلیل قرار می گیرد.

معرفی گزارشات جهانی سنجش کارآفرینی

سه موسسه مطرح جهانی که هر ساله تهیه گزارش شاخص های کارآفرینی را با معیارهای متفاوت در سطح ملی، منطقه- ای و جهانی را به عهده دارند. موسسه جهانی کارآفرینی و توسعه^۵، شبکه جهانی کارآفرینی^۶ و دیده بان جهانی کارآفرینی^۷ می باشند که با جمع آوری آمار سالانه از کشورهای مختلف نسبت به سنجش و رتبه بندی شاخص های موثر در کارآفرینی اقدام می نمایند و گزارش سالانه خود را به صورت عمومی منتشر می کنند. دیده بان جهانی کارآفرینی در نهایت از ۱۲ شاخص برای رتبه بندی و مقایسه کارآفرینی در کشورهای مختلف استفاده می کند که عبارتند از دسترسی به تامین مالی کارآفرینانه، سیاست های دولت چه به شکل حمایتی و چه به شکل ارتباطی، برنامه های دولت مانند مالیات، برنامه های کارآفرینی دولت، آموزش کارآفرینی در دوران مدرسه، آموزش کارآفرینی بعد از دوران مدرسه، انتقال تحقیق و توسعه، زیرساخت های قانونی و تجاری، زیرساخت های فیزیکی، پویایی های بازار داخلی، توان بازار داخلی با مقررات ورود و هنجارهای اجتماعی و فیزیکی می باشد. شاخص اصلی دیده بان

³ Suresh and Ramraj

⁴ Spigel

⁵ GEDI

⁶ GEN

⁷ GEM

جهانی کارآفرینی، فعالیت‌های کارآفرینی نوپا^۸ در کشورهای مختلف می‌باشد. لازم به ذکر است که این شاخص صرفاً تعداد فعالیت‌های کارآفرینی نوپا و خوداشتغالی را برای افرادی که مسیر دیگری برای کسب درآمد در بازار ندارند را نشان می‌دهد و امکان نشان دادن کیفیت اشتغال را ندارد. در نهایت دیده بان جهانی کارآفرینی از ۱۲ معیار کلی که شامل دسترسی به سرمایه کارآفرینانه، سیاست‌های دولت چه به شکل پشتیبانی و ارتباطی، سیاست‌ها و برنامه‌های دولت مانند بوروکراسی و مالیات، برنامه‌های کارآفرینی دولت، آموزش کارآفرینی در مدرسه، آموزش کارآفرینی بعد از مدرسه، انتقال تحقیق و توسعه، زیرساخت‌های قانونی و تجاری، زیرساخت‌های فیزیکی، پویایی بازار داخلی، مقررات ورود و ظرفیت بازار داخلی، عرف اجتماعی و فرهنگی می‌باشند که برای نمایش وضعیت کارآفرینی در کشورها استفاده می‌شوند و وضعیت کارآفرینی هر کشور را بر اساس این شاخص‌ها در جداول مجزا نمایش می‌دهند.

شبکه جهانی کارآفرینی نیز با انتشار شاخص جهانی کارآفرینی شبکه‌ای هدف ایجاد اکوسیستم کارآفرینی در جهان، با ایجاد شبکه در ۱۶۰ کشور جهان، افراد را در مسیر پرورش ایده و تبدیل آن به ثروت و ایجاد ثبات اقتصادی یاری می‌دهد. تا همین اواخر، به رسمیت شناختن کارآفرینی در سراسر جهان عمدتاً به دلیل سهم آن در رشد اقتصادی بود. به همین دلیل، در بسیاری از کشورها تنها به بعضی از بخش‌های جامعه توجه شده است. در حال حاضر، مشخص شده که جوامع از ارزش بیشتری درخصوص کارآفرینی برخوردار می‌شوند و بنابراین سازمان‌های خود را به گونه‌ای سازماندهی می‌نمایند که فعالیت کارآفرینی انجام شود. در واقع وقتی به جامعه‌ای ارزشی افزوده شود، هم به رفاه عمومی و هم توزیع ارزش در گروه‌های خاص، می‌انجامد.

موسسه جهانی کارآفرینی و توسعه، از شاخص جهانی کارآفرینی^۹ استفاده می‌کند که معتبرترین شاخص برای سنجش و رتبه بندی کارآفرینی است و در واقع امتیازی است که بر اساس کیفیت و پویایی های اکوسیستم کارآفرینی ارزیابی می‌شود. این ارزیابی بر اساس سنجش سه مجموعه با محتوای مجموعاً ۱۴ شاخص شامل ۱- نگرش‌های کارآفرینانه (درک فرصت، مهارت‌های استارت‌آپی، پذیرش ریسک، شبکه سازی، حمایت فرهنگی) ۲- توانمندی‌های کارآفرینانه (استفاده از فرصت، جذب تکنولوژی، سرمایه انسانی، سطح رقابت) ۳- آرمان‌های کارآفرینانه (نوآوری محصول، نوآوری فرایند، رشد بالا، بین‌المللی سازی، برخورداری از سرمایه ریسک) تشکیل می‌شود.

در واقع موسسه جهانی کارآفرینی با تاکید بر اکوسیستم کارآفرینانه که آن را بر پایه سه اصل بنگاه، نهادها و خود سیستم می‌داند در صدد است نگاهی به کیفیت کارآفرینی و شکل گیری اکوسیستم کارآفرینانه داشته باشد.

^۸ TEA

^۹ GEI

گزارش دیده بان جهانی کارآفرینی

تعریف معیارهای ۱۲ گانه گزارش دیده بان جهانی کارآفرینی بر این اساس است:

- ۱) زیرساخت فیزیکی در گزارش دیده بان جهانی کارآفرینی ۲۰۱۹ چارچوب منعکس کننده شرایطی است که از فرایند کارآفرینی حمایت کند؛ آیا جاده ها، میزان دسترسی و سرعت اینترنت، فراهم بودن مکان فیزیکی و هزینه آن برای کارآفرینان مناسب حال کارآفرینان است؟
- ۲) دسترسی به سرمایه کارآفرینانه: آیا بودجه کافی برای استارت‌آپ‌های جدید در قالب سرمایه‌گذاری غیررسمی، وام‌های بانکی، امتیازهای دولتی و یا سرمایه گذار خطر پذیر در دسترس است؟ بسیاری از افراد سرمایه کافی شخصی برای فعالیت کارآفرینانه در اختیار ندارند. دسترسی ناکافی به سرمایه ممکن است بسیاری از کارآفرینان را با دسترسی محدودی که به سرمایه شخصی یا شبکه ای از سرمایه گذاران غیررسمی ندارند، از بین ببرد. دسترسی به وام های بانکی و امتیازهای دولتی، دسترسی به سرمایه رسمی محسوب می شوند، در حالیکه دسترسی به سطوح سرمایه گذاری غیررسمی، تامین منابع لازم را نیز ممکن می سازد. سرمایه گذاری غیر رسمی زمانی اتفاق می افتد که فردی در کسب و کار جدید شخص دیگری سرمایه گذاری کند. نرخ سرمایه گذاری غیررسمی در ۵۰ کشور کمتر از ۲٪ است، اما در چهار اقتصاد (شیلی، گواتمالا، عمان و عربستان سعودی) بیش از ۱۰٪ است.
- ۳) سیاست دولتی شامل حمایت و ارتباط: آیا سیاست های دولتی کارآفرینی را ترویج می کند و از شروع یک کسب و کار خطر پذیر حمایت می کند؟
- ۴) سیاست دولتی شامل مالیات و بوروکراسی: آیا مالیات‌های و هزینه‌های کسب و کار برای بنگاه اقتصادی مقرون به صرفه است؟ آیا قوانین و مقررات باعث سهولت مدیریت می‌شود و یا این که بار اضافی تحمیل می‌کند؟
- ۵) برنامه های کارآفرینانه دولت: آیا برنامه‌های حمایتی مناسب برای کارآفرین جدید در سطوح محلی، منطقه‌ای و ملی وجود دارد؟
- ۶) آموزش کارآفرینی در مدرسه: آیا مدارس ایده های کارآفرینانه را معرفی می‌کنند و آیا ارزش‌های کارآفرینانه نظیر پرسیدن، شناخت فرصت و خلاقیت به دانش‌آموزان تفهیم می‌شوند؟
- ۷) آموزش کارآفرینی پس از مدرسه: آیا دانشگاه‌ها و مدارس کسب و کار دوره‌های موثری را برای معرفی سر فصل های کارآفرینی برگزار می‌کنند و در کنار آن به شکل عملی چگونگی شروع یک کسب و کار را تمرین می‌کنند؟
- ۸) انتقال تحقیق و توسعه: یافته‌های تحقیقاتی مراکز تحقیقاتی و دانشگاه‌ها تا به چه اندازه قابل انتقال به فضای کسب و کار است؟

۹) زیرساخت های قانونی و تجاری: آیا دسترسی مقرون به صرفه خدمات حرفه‌ای و کلا و حسابداران، در چارچوب حقوق مالکیت، برای حمایت از سرمایه‌گذاری خطر پذیر وجود دارد؟

۱۰) پویایی بازار داخل: آیا بازارهای آزاد، باز و در حال رشد بدون کنترل ورود و قیمتی کسب و کارهای بزرگ وجود دارند؟

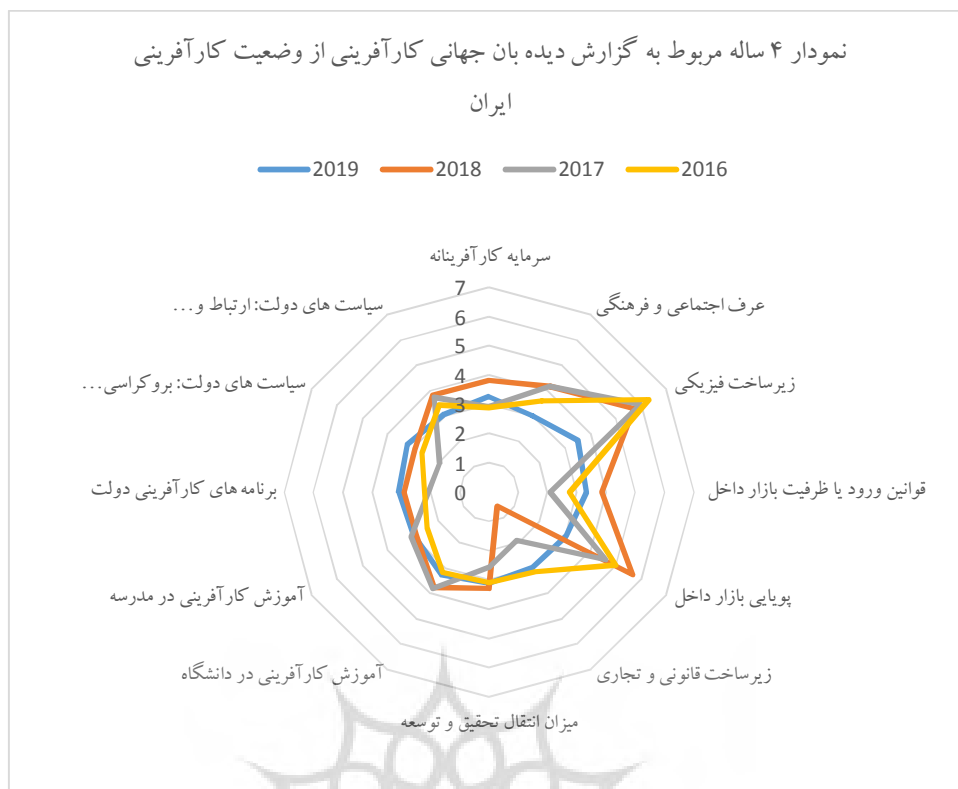
۱۱) مقررات ورود یا ظرفیت بازار داخل: آیا مقررات ورود به بازارها بیش از آن که محدود کننده‌ی ورود به بازار باشند، تسهیل کننده ورود به آن هستند؟

۱۲) زیرساخت های فیزیکی: شرایطی که از فرایند کارآفرینی حمایت کند؛ آیا جاده‌ها، میزان دسترسی و سرعت اینترنت، فراهم بودن مکان فیزیکی و هزینه آن برای کارآفرینان مناسب حال کارآفرینان است؟

۱۳) عرف اجتماعی و فرهنگی: فرهنگ عمومی جامعه مانند الگوهای اجتماعی و پذیرش و درک ریسک پذیری باعث سرکوب کارآفرینان می‌شود و یا این که آن‌ها را تشویق می‌کند (Bosma and Kelley, 2019)؟

گزارش دیده بان جهانی کارآفرینی از وضعیت ایران طی چهار سال اخیر در نمودار ذیل آمده است. بدیهی است با توجه به اینکه داده های مربوطه آماره هستند و از بخشی از جامعه آماری جمع آوری شده اند تا حدودی امکان وجود خطا در آنها وجود دارد. همچنین معیارها بر اساس عملکرد سایر کشورها تعریف شده اند و ممکن است افت در یک شاخص نشانگر این باشد که پیشرفت ضعیف تری نسبت به سایر کشورها صورت گرفته و یا پیشرفتی صورت نگرفته است.

به عنوان مثال با توجه به نمودار، افت شدید زیرساخت فیزیکی در سال ۲۰۱۹ نسبت به سالهای قبل ممکن است ناشی از خطای اندازه گیری باشد و یا نشان دهنده عدم رشد مناسب نسبت به سایر کشورها باشد. همچنین میزان رضایت نسبی افراد از شرایط، نیز ممکن است بواسطه سوگیری سلیقه ای، موجب خطا در نتایج گردد. همچنین ممکن است شرایط به شکل همگن در مناطق گوناگون کشور توزیع نشده باشد و همین باعث تفاوت در نسبت نهایی شود.

شکل ۱ - نمودار ۴ ساله مربوط به گزارش دیده بان جهانی کارآفرینی از وضعیت کارآفرینی ایران

(McMartin, Day et al. 2016, Monitor 2017, Bosma and Kelley 2019, Monitor 2019, Szerb,)
(Lafuente et al. 2020)

بر اساس برآورد حاصل از نمودار گزارش ۴ ساله دیده بان جهانی از ایران، شاخص های زیرساخت فیزیکی و پویایی بازار داخل در حد مناسبی قرار دارند، هرچند در سال آخر افت هر دو شاخص مشهود است. تغییر و رشد شاخص عرف اجتماعی و فرهنگی، به دلیل بستر فرهنگی آن، مستلزم گذشت زمان نیز می باشد. بطور کلی شاخصهای وابسته به نهادها در سطح پایینی قرار دارند؛ شاخص های سیاست های دولت چه در سطح بوروکراسی و مالیات و چه در سطح ارتباط و پشتیبانی، همچنین شاخص زیرساخت قانونی و تجاری و شاخص برنامه های کارآفرینانه دولت که نشانگر این است که بستر نهادی برای رویداد کارآفرینی میبایست بشدت تقویت شود. این در حالی است که بسیاری از شاخصها بهم مرتبط هستند و این احتمال می رود که بهبود وضعیت شاخصی، موجب تغییر وضعیت و یا بهبود دیگر شاخصها شود. سرمایه کارآفرینانه یکی از شاخصهایی است که نسبتا در حد پایینی قرار دارد اما رشد آن تنها منوط به عوامل نهادی نمی شود و افراد می توانند به صورت شخصی در رشد این شاخص سهم داشته باشند. تامین سرمایه کارآفرینانه می تواند علاوه بر نوع رسمی آن، به شکل غیر رسمی و از طریق سرمایه گذاری مستقیم شخص و یا غیر مستقیم بواسطه افراد دیگر انجام پذیرد. از طرفی دانش و تجربه و مهارت برای شروع کارآفرینی در ایران براساس گزارش های دیده بان جهانی کارآفرینی رتبه های خوبی را به خود اختصاص داده است (در گزارش سال ۲۰۱۹-۲۰۲۰ رتبه ۱۳ از بین ۵۰ کشور)،

بنابراین می توان گفت با توجه به اینکه شاخص دانش و تجربه و مهارت برای شروع کارآفرینی در ایران در وضعیت نسبتاً مناسبی قرار دارد، سرمایه گذاری غیر رسمی توجیه پذیر می شود.

گزارش ۲۰۱۹-۲۰۲۰ موسسه جهانی کارآفرینی و توسعه

موسسه جهانی کارآفرینی و توسعه از سه گروه کلی و مجموعاً ۱۴ شاخص که باز هر کدام از آنها بر اساس زیر شاخص هایی در سطح فردی و نهادی مورد سنجش قرار می گیرند، برای بررسی وضعیت کارآفرینی هر کشور استفاده می کند. همچنین هر شاخص بطور مجزا در سطح نهادی و شخصی مورد سنجش قرار می گیرد.

این شاخص ها عبارتند از:

۱. نگرش های کارآفرینانه

۱) درک فرصت: با دو معیار تشخیص فرصت (سطح فردی) و تراکم بازار (سطح نهادی) مورد سنجش قرار می گیرد. معیار تشخیص فرصت، نسبت جمعیتی را اندازه می گیرد که می توانند فرصت های خوبی برای شروع یک کسب و کار در منطقه ای که در آن زندگی می کنند را شناسایی کنند. هرچند، ارزش این فرصت ها نیز به تراکم بازار بستگی دارد.

۲) مهارت های استارت‌آپی: این شاخص در سطح فردی به شکل درک مهارت و در سطح نهادی به شکل مهارت های کسب و کار که طی دوره های آموزشی در مدارس یا دانشگاه ها تدریس می شود، سنجیده می شود.

۳) پذیرش ریسک: در سطح فردی بصورت درک ریسک و در سطح نهادی بصورت ریسک کسب و کار مورد سنجش قرار می گیرد. در بین ویژگی های شخصی کارآفرینانه، ترس از عدم موفقیت یکی از مهمترین موانع شروع به کار می باشد. دوری از پروژه های پر ریسک می تواند موجب تاخیر در کارآفرینی نوپا گردد. درک ریسک درصداً جمعیتی است که اعتقاد دارند ترس از عدم موفقیت مانع شروع به کار نمی شود.

۴) شبکه سازی: با معیار های استفاده از اینترنت (در سطح نهادی) و شناخت کارآفرینان (در سطح فردی) مورد سنجش قرار می گیرد. شبکه سازی به دانش و قابلیت های افراد برای برقراری ارتباط با دیگران در سطح کشور یا دنیا اشاره می کند. افرادی که شبکه سازی بهتری دارند بهتر می توانند فرصت ها را تشخیص دهند و همچنین به منابع بیشتر و بهتری دسترسی پیدا کنند.

۵) حمایت فرهنگی: با معیارهای فساد سیستم (سطح نهادی) و وضعیت شغلی (سطح فردی) سنجیده می شود. این معیار دیدگاه ساکنین یک کشور به کارآفرینان از نظر وضعیت شغلی و انتخاب شغل را نشان می دهد و همینطور، اینکه چگونه میزان فساد در یک کشور بر این دیدگاه تاثیر می گذارد. بدون حمایت فرهنگی قوی، بهترین و روشنفکرترین افراد نمی خواهند کارآفرین باشند و تصمیم می گیرند

وارد یک حرفه سنتی شوند. وضعیت شغلی میانگین درصد جمعیت بین ۱۸ تا ۶۴ سال است که می گویند کارآفرینی انتخاب شغلی خوبی است و از جایگاه بالایی برخوردار است. متغیر نهادی مرتبط، میزان فساد را اندازه گیری می کند. سطح بالای فساد می تواند جایگاه عالی و مسیرهای شغلی پایدار کارآفرینان مشروع را تضعیف کند.

۲. توانمندی های کارآفرینانه

۶) استفاده از فرصت: این شاخص در سطح نهادی با آزادی اقتصادی و در سطح فردی با انگیزش فرصت مورد سنجش قرار می گیرد. استفاده از فرصت به شکل شروع به کار می باشد که توسط افرادی است که با انگیزه از فرصت استفاده می کنند اما ممکن است با نوار قرمز و پرداخت مالیات روبرو شوند. انگیزه کارآفرین برای شروع یک کسب و کار، یک سیگنال مهم برای کیفیت کارآفرینی است. انگیزه فرصت به عنوان درصدی از کل فعالیت های کارآفرینی^{۱۰} است که با بهره گیری از یک فرصت خوب، با انگیزه افزایش درآمد و یا تحقق اهداف شخصی شروع به فعالیت می کنند در برابر فعالیت کارآفرینانه افرادی که گزینه دیگری برای فعالیت نداشته اند.

۷) جذب تکنولوژی: همانطور که توسط مجمع جهانی اقتصاد گزارش شده است. توسعه فناوری جدید و قابلیت جذب آن برای بنگاههای نوآور با پتانسیل رشد بالا بسیار مهم است. بطور کلی در اقتصاد مدرن، فناوری های اطلاعات و ارتباطات^{۱۱} نقش اساسی در توسعه اقتصادی دارند. هرچند میزان و سطح نیاز به فناوری برای بقا و یا رشد تمام کسب و کارها یکسان نیست. در سطح نهادی، میزان جذب فناوری و در سطح فردی سطح فناوری، مورد سنجش قرار می گیرد.

۸) سرمایه انسانی: سرمایه انسانی با کیفیت بالا بخصوص برای سرمایه گذاری هایی که بسیار نوآور هستند و برای رشد به نیروی کار تحصیل کرده، با تجربه و سالم نیاز دارند، بسیار مهم است. ویژگی مهم یک سرمایه گذاری با پتانسیل رشد بالا سطح تحصیلات کارآفرین است که در سطح فردی، برای این شاخص مطرح می شود و کیفیت کارآفرینان را مشخص می سازد بطوریکه کارآفرینان دارای مدرک تحصیلی بالاتر، توانایی و مأموریت بیشتری برای شروع و مدیریت مشاغل با رشد بالا دارند. برای سطح نهادی، متغیر آموزش کارکنان مطرح مورد سنجش قرار می گیرد، بطوریکه آموزش کارکنان سطح سرمایه گذاری یک کشور در آموزش مهارت های کسب و کار و توسعه نیروی انسانی را نشان می دهد. می توان انتظار داشت که سرمایه گذاری بر کارکنان باعث افزایش کیفیت آنان می شود.

۹) سطح رقابت: برای این شاخص در سطح فردی از متغیر رقبا و در سطح نهادی از متغیر نفوذ در بازار استفاده می شود. رقابت یک معیار محصول یا تجارت منحصر به فرد بازار است، همراه با قدرت بازار

¹⁰ TEA

¹¹ ICT

مشاغل موجود و گروه های تجاری و اثربخشی تنظیم ضد انحصار. متغیر رقبا به عنوان درصد کسب و کارهای کارآفرینانه ای است که ارائه دهنده همان محصول یا خدمت هستند.

۳. آرمان های کارآفرینانه

۱۰) نوآوری محصول: محصولات جدید نقش اساسی در اقتصاد کشورها دارند. درحالیکه، زمانی تنها چندین کشور توسعه یافته منشا بیشتر محصولات جدید بودند، امروزه کشورهای در حال توسعه محصولاتی تولید می کنند که به طور چشمگیری ارزان تر از نمونه های معادل خود در کشورهای غربی هستند. برای سنجش این شاخص در سطح فردی، متغیر محصول جدید در نظر گرفته می شود. این متغیر، پتانسیل یک کشور برای سنجش تولید محصولات جدید و یا تقلید از محصولات موجود را نشان می دهد. لیکن به منظور تعیین میزان پتانسیل نوآوری در محصولات جدید، به نظر می رسد متغیر نهادی مرتبط با فناوری و انتقال نوآوری مرتبط باشد؛ بنابراین برای سنجش این شاخص در سطح نهادی از متغیر انتقال فناوری استفاده می شود.

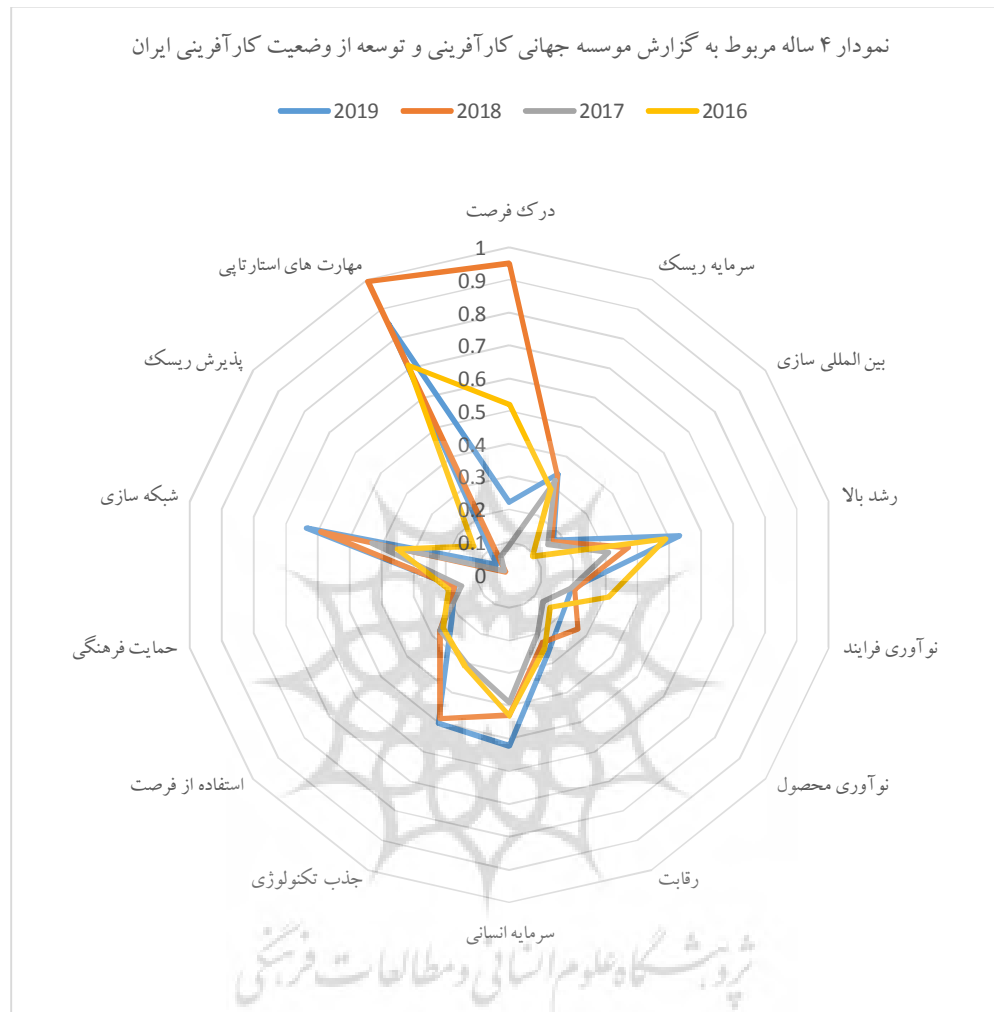
۱۱) نوآوری فرایند: بکارگیری و یا ایجاد فناوری جدید یکی دیگر از ویژگیهای مهم کسب و کارهای با پتانسیل رشد بالا است. متغیر سطح فردی این شاخص، فناوری جدید است که درصد مشاغلی است که فناوری زیربنایی اصلی آنها کمتر از پنج سال عمر داشته باشد. با این حال، بیشتر کسب و کارهای کارآفرینانه فقط از فناوری جدید استفاده نمی کنند، بلکه آن را ایجاد می کنند. مشکل اینجاست که در حالی که بسیاری از کسب و کارها در کشورهای در حال توسعه ممکن است از جدیدترین فناوری استفاده کنند، اما بیشتر تمایل دارند آن را خریداری یا کپی کنند. یک متغیر نهادی مناسب (GERD) که در اینجا مورد استفاده قرار می گیرد، معیار پیچیده ای است که ترکیبی از تحقیق و توسعه، کیفیت نهادهای علمی در یک کشور و وجود دانشمندان و مهندسين است.

۱۲) رشد بالا: رشد بالا یک اندازه گیری ترکیبی از درصد کسب و کارهای با رشد بالا است که قصد دارند حداقل ۱۰ نفر را استخدام کنند و همچنین بیش از ۵۰ درصد در پنج سال رشد کنند که این دو ویژگی مبنای تعریف متغیر غزال^{۱۲} (شرکت با رشد بالا) در سطح فردی می شود. متغیر نهادی این شاخص، استراتژی کسب و کار می باشد. استراتژی کسب و کار به "توانایی شرکتها در پیگیری استراتژیهای متمایز" اشاره دارد که شامل برخورداری از جایگاه سازی متمایز و مفاهیم نوآورانه تولید و خدمات می باشد.

۱۳) بین المللی سازی: اعتقاد بر این است که بین المللی سازی معیار اصلی تعیین کننده رشد می باشد؛ که صادرات از علایم نشان دهنده آن است. صادرات قابلیت هایی بیش از آنچه که برای بازارهای داخلی،

¹² Gazelle

مورد نیاز است، مطالبه می کند؛ بنابراین متغیر نهادی شاخص بین المللی سازی، صادرات در نظر گرفته شده است. همچنین در سطح نهادی، متغیر جهانی شدن مورد سنجش قرار داده می شود (Bosma and Kelley 2019, Szerb, Lafuente et al. 2020).

شکل ۲- نمودار ۴ ساله مربوط به گزارش موسسه جهانی کارآفرینی و توسعه از وضعیت کارآفرینی ایران

(Autio, Acs et al. 2016, GEDI 2017, Index 2018, Szerb, Lafuente et al. 2020)

بر اساس گزارش ۴ سال اخیر موسسه جهانی کارآفرینی و توسعه در ایران، شاخص مهارت های استارت آپی، همچنین شاخص شبکه سازی و سرمایه انسانی و رشد بالا، در حد مناسبی قرار دارند. شاخص درک فرصت با نوسان زیادی طی ۴ سال اخیر مواجه بوده است؛ و شاخص حمایت فرهنگی، پذیرش ریسک، بین المللی سازی و نوآوری در محصول و فرایند تقریباً در پایینی بوده اند. حد پایین بین المللی سازی ممکن است ناشی از عوامل سیاسی (تحریم) باشد؛ اما پایین ترین شاخص، پذیرش ریسک می باشد؛ که در سه سال از ۴ سال نزدیک به صفر بوده است. ممکن است بخشی از آن مربوط به عوامل فرهنگی و بخشی مربوط به عدم حمایت از کارآفرین در سیاستهای ضعیف دولت درخصوص کارآفرینی (در گزارش دیده بان جهانی کارآفرینی) باشد.

مقایسه و تحلیل گزارش ها

شاخص مهارت استارت‌آپی در گزارش موسسه جهانی کارآفرینی، بارز ترین ویژگی کارآفرینانه ایران است. معادل این شاخص در نمودار دیده بان جهانی کارآفرینی ذکر نشده، اما در متن گزارش سال ۲۰۱۹، ایران از نظر مهارت های استارت‌آپی رتبه ۱۳ را در بین ۵۰ کشور داشته است.

بطور کلی با بررسی شاخصها در هر دو گزارش، ضعف ساختار نهادی برای شکل گیری و متعاقباً سلامت اکوسیستم کارآفرینانه دیده می شود که نیاز به اصلاح اساسی زیرساخت ها وجود دارد. به عنوان مثال رتبه ایران از نظر راه اندازی کسب و کار ۴۸ در بین ۵۰ کشور شده است. عدم یکپارچگی موسسات ارائه دهنده مجوز، تاخیر در روند صدور مجوز ها، بوروکراسی، قوانین دست و پا گیر و نبودن سیستم هایی برای حمایت از کسب و کارهای نوپا چنین رتبه ای را برای ایران رقم زده است.

در هر دو گزارش از نظر فرهنگی بستر مناسبی برای کارآفرینی وجود ندارد، اما همانگونه که ذکر گردید اصلاح شاخص فرهنگی نیاز به گذر زمان نیز دارد. بعلاوه لازم است در مابقی شاخصها رشد محسوسی صورت پذیرد تا بنوبه آن، نگاه فرهنگی و اجتماعی اصلاح گردد و حمایت فرهنگی شکل گیرد.

شاخص مرتبط با سرمایه در هر دو گزارش ضعیف می باشد. همانگونه که ذکر گردید درخصوص تامین سرمایه راهکارهای غیررسمی وجود دارد. هرچند بنظر می رسد با وجود دیدگاه فرهنگی ضعیف، سرمایه گذاران راغب به سرمایه گذاری نباشند. البته افزایش تعداد سرمایه گذاری های خطر پذیر طی همکاری با شتاب دهنده ها بمنظور توجیه سرمایه گذاران و همچنین وجود سیستم هایی برای آموزش و مراقبت از کسب و کارهای نوپا در این زمینه کارساز خواهد بود. سرمایه گذار های خطر پذیر و شتاب دهنده ها با تعامل با کارآفرینان در جهت تامین سرمایه و حمایت از فعالیت کارآفرینانه قادر به پر کردن این شکاف خواهند بود.

منابع و مآخذ

- 1- Autio, E., et al. (2016). "Global Entrepreneurship Index." Washington DC, USA.
- 2- Bosma, N. and D. Kelley (2019). "Global entrepreneurship monitor 2018/2019 global report." Global Entrepreneurship Research Association (GERA).
- 3- Cusi, M. L. A. and L. D. P. Bernal (2020). Global Entrepreneurship Analytics: Using GEM Data, Routledge.
- 4- GEDI (2017). Global entrepreneurship index, Author Washington, DC.
- 5- Index, G. E. (2018). "The Global Entrepreneurship Index." Washington, DC (US).
- 6- McMartin, I., et al. (2016). "(Report of 2016 activities for surficial mapping and sampling surveys in the Tehery-Wager GEM-2 Rae Project area." Geological Survey of Canada, Open File 8134: 13.
- 7- Monitor, G. E. (2017). "GEM 2016/2017 global report." Global Entrepreneurship Research Association, London Google Scholar.
- 8- Monitor, G. E. (2019). Global Entrepreneurship Monitor: 2018-2019 Global Report, January.
- 9- Shane, S. and S. Venkataraman (2000). "The promise of entrepreneurship as a field of research." Academy of management review. ۲۶-۲۱۷:(۱)۲۵
- 10- Spigel, B. (2017). "The relational organization of entrepreneurial ecosystems." Entrepreneurship Theory and Practice 41(1): 49-72.

- 11-Stam, E. (2015). "Entrepreneurial ecosystems and regional policy: a sympathetic critique." European Planning Studies 23(9): 1759-1769.
- 12-Suresh, J. and R. Ramraj (2012). "Entrepreneurial ecosystem: Case study on the influence of environmental factors on entrepreneurial success." European Journal of Business and Management 4(16): 95-101.
- 13-Szerb, L., et al. (۲۰۲۰). Global Entrepreneurship Index 2019.
- 14-Evaluation of entrapreneurship in Iran based on GEM & GEDI reports during 4 years (2016-2019)
- 15-Zahiroddini, Minoo Sadat: Master of Entrepreneurship, Tehran University, Iran
- 16-Hassanzade, Mohammad: Master of Entrepreneurship, Tehran University, Iran

Assessing the state of entrepreneurship in Iran based on the reports of the Global Entrepreneurship Watch and the Global Institute for Entrepreneurship and Development during the last four years

Minoo Sadadt Zahia Aldini ^{*1}

Mohammad Hasan Zadeh ²

Date of Receipt: 2020/08/18 Date of Issue: 2020/08/25

Abstract

The present article reviews the Global Entrepreneurship Reports conducted by the Global Institute for Entrepreneurship and Development (GEDI) and the Global Entrepreneurship Watch (GEM) in the Iranian section over the past 4 years. Definitions of effective indicators in the assessment evaluate the charts related to Iran in each report during the last 4 consecutive years. In the meantime; The formation and role of entrepreneurial ecosystem in the continuation of entrepreneurship is discussed. Finally, by comparing the reports of both institutions, a general analysis of the entrepreneurial situation in Iran is presented and also solutions to improve the situation in some indicators are proposed.

Keywords

Global Institute for Entrepreneurship and Development (GEDI), Global Entrepreneurship Watch (GEM), Iranian Entrepreneurship Status, Iranian Entrepreneurship Chart, Entrepreneurship Measurement Indicators

1. Master of Entrepreneurship University of Tehran, Tehran, Iran (mzahiroddini@gmail.com)
2. Master of Entrepreneurship University of Tehran, Tehran, Iran